

דבר העורך

הערה מאחד מגדולי המחנכים

שכל הישר: ישנם כאלו (מצוי אצל שאיחור לקום, וממהרים לסדר לימוד או לעבודה, ורוצים לעזור בבית לשלוח את הילדים למוסדות הלימוד, ולהספיק גם לאכול פת שחרית) המורים היתר לעצמם לסיים את תפילתם ולצאת מבית הכנסת בקביעות לפני קריאת התורה, וטענתם בפייהם כי חובת הציבור אינה מכריחה את היחיד שלא לעזוב את הציבור בזמן קריאת התורה. ויש מהם, שמשלימים אח"כ קריאת התורה במנין מאוחר יותר.

והנה, מצד גדי ההלכה יש לעיין ולהתיישב בדבר אם נכון הדבר, וכפי שהתבאר בגיליון הנוכחי ובגיליון הקודם, אמנם, בוודאי הנהגה קבועה כזאת אינה עולה בקנה אחד עם הדקדוק במצוות, ולמעשה צריך כל אחד לשמוע קריאת התורה, ואילו נתקבצו היחידים כל אחד מחמת עצמו, לא היה כאן ציבור, ומעצם מהותו, הציבור מורכב מהרבה יחידים, ובהיעדר כל יחיד לעצמו, יתבטל הציבור.

והרי זה פשוט, שאם נשאר בדיוק עשרה מתפללים, אסור לכל אחד לצאת, שגורם לציבור לבטל את תקנת קריאת התורה, ואם כן גם כאשר נשאר עשרה מתפללים מוטל על כל יחיד להיות חלק מהציבור ולא לפרוש מהם, וכי על מי מוטל חובת הציבור אם לא על כלל היחידים.

והדקדוק בגדר ההלכתי המדויק, נוגע רק במקום ההכרח ושעת הדחק, שאין לו ברירה אחרת, שאז רשאי לסמוך על הסוברים שהקריאה היא רק חובת ציבור ולא חובת היחיד. אבל בוודאי שאין זו טענה להיפטר לכתיילה, ולהתיר לפרוש מן הציבור.

ואפשר להמליץ על כך, את מה שאמר החכם מכל אדם (קהלת פרק ב פסוק יד) הַחֵכֶם עֵינָיו בְּרָאוּ וְהִקְפִּיל בַּחֹשֶׁךְ הַלֵּךְ.

ברכת התורה
עקיבא יוסף לוי

נושא הגיליון

'השלמת קריאת התורה'

עץ חיים היא למחזיקים בה

תקציר: סדרת הגיליונות בנושא קריאת התורה, בגיליון הקודם מספר 468 בנושא 'חיוב קריאת התורה', התבאר מקור וגדר חיוב קריאת התורה, האם תקנת קריאת התורה מוטלת על כל יחיד ויחיד, או שחובתה מוטלת רק על הציבור.

בהמשך לכך, מתבאר בגיליון הנוכחי מספר 469 בנושא 'השלמת קריאת התורה', מה הדין יחיד או ציבור שלא שמעו קריאת התורה, האם חייבים להשלים, ומדוע.

1. פירוט הדינים באופנים הבאים:

א. לכתיילה: אם יחיד התפלל ביחידות, האם מחויב כעת ללכת לבית הכנסת לשמוע קריאת התורה, או לא? ומה הדין כשהיה בשעת התפילה בבית הכנסת, האם מותר לו לצאת לפני קריאת התורה (כשיש לו אפשרות לשמוע אחר כך, וכשאינו לו אפשרות לשמוע אחר כך), או שאסור לו לצאת, כיון שכעת הוא חלק מהציבור?

ב. השלמה בזמנה: יצא מבית הכנסת או שנמנם ולא שמע את קריאת התורה או חלק ממנה, האם חל על היחיד החיוב של הציבור, וצריך לשמוע קריאת התורה במנין אחר, וגם אם נניח שהיחיד בעצמו לא מתחייב בחובת הציבור, כיון שהגיע לבית

מצוירי יוני גרשטין

כשרות טובה
השנה החדשה
החל מהיום
החל מהיום
החל מהיום
החל מהיום

שמועה טובה

בשנתנו רבה חגנו לחודש
כי לאחר שאילן מן השוק
ולאו הדושה ההלכה נובת
הדפסה מחודשה חדשה
של ספרי מן הילכתא

**שבת חלכה
ונרכה חלכה**

ספרי המסן כבר התפרסמו בשער בת רבים
בכוחם הרב לעורר על קיום ההלכה לפרטיה ודקדוקיה
ולפי עדות רבים בכוחם להציל מאיסורי תורה חמורים

הביאו ברכה לבייתכם!

מקום להשיג: חנות 'ספרי הישיבה'

בבית הישיבה
מכון היילכתא
הילכתא

ציבור, אלא שמוטל על הציבור לבוא לבית הכנסת לקריאת התורה, גם כאשר הציבור לא התאסף לתפילה.

3. קריאה והשלמה בזמנה

החיוב רק בעשרה: נפסק ב**שו"ע** (סימן קמג סעיף א) שקריאת התורה היא רק כשיש עשרה אנשים גדולים בני חורין. והסתפק **החיי אדם** (כלל לא סעיף יא) האם צריך שיהיו כל העשרה מחויבים, או שמספיק אפילו אחד מחויב. ולדעת **הביאור הלכה** (סימן קמג סעיף א ד"ה בפחות) מספיק רוב עשרה שחייבים בקריאה, ומצרפים להם את המיעוט שכבר שמעו, כדי שישב ציבור שמחויבים בקריאת התורה.

ומבואר **בביאור הלכה** (סימן קמו סעיף ב ד"ה ולקרות שנים מקרא) שלגבי תפילה אפשר שאחד שלא התפלל עדיין, יאסוף עשרה שכבר התפללו ושמעו ברכו וקדושה, ויגש לפני התיבה ויאמר ברכו וקדושה ויענו אחריו, אך בקריאת התורה לא מצינו שיוכל אחד שלא קרא לאסוף עשרה אנשים שכבר שמעו קריאת התורה, ולקרוז בשבילו שוב, כי לא נתקנה אלא בציבור דווקא.

וצידד **באשל אברהם** (בוטשאטש סימן צ סעיף טז), שחייב ללכת עד ד' מיל לפניו ומיל לאחוריו, בכדי לשמוע קריאת התורה כמו בתפילה בציבור, והניח בצ"ע.

כנסת נכלל והתחייב בחובת הציבור וכיון שחל החיוב שוב לא פקע, או דלמא כיון שהציבור קיים את תקנת קריאת התורה, היחיד אינו מחויב להשלים?

ג. **בשבת:** האם יש הבדל בין השלמת הקריאה של שבת בשחרית, שאין חוזרים על הקריאה ויפסיד את השלמת חמשה חומשי תורה, לשאר הקריאות של שני וחמישי ובשבת במנחה, שחוזרים על הקריאה?

ד. **השלמה שלא בזמנה:** אם עבר זמנו, האם בטל קרבנו או שיוכל להשלים ולתקן קצת. כלומר את החובה שלא יעברו ג' ימים בלא תורה, להשלים קריאת יום שני ביום שלישי, ואת החובה לסיים כל החומשים, להשלים את הפרשה שהפסיד בשבוע שאחריו?

ונפק"מ, בבן חו"ל שהגיע לארץ ישראל ודילג פרשה אחת, או שהיה בבית האסורים, או שהיה חולה ולא שמע קריאת התורה, או ציבור שלא קראו פרשה אחת.

2. גדר החיוב

מפורש **ברמב"ן** (מלחמות ה' מגילה דף ג. מדפי הרי"ף ד"ה ועוד אמר רב) **ובר"ן** (שם ד"ה הוה) שקריאת התורה היא חובת ציבור.

ומבואר **בגמ'** (מועד קטן דף כב: כג.) כאשר הנשיא מת, כל הבתי מדרשות בטלין מלימודם, והמתפללים נכנסים לבית הכנסת וקוראים בתורה ויוצאים. ומבואר **ברש"י** (ד"ה וקורין שבעה) שכל אחד מתפלל בביתו, ואחר כך קוראים בתורה ביחד בבית הכנסת.

כלומר, שאילו גמ' זו היינו יכולים להבין, שהחיוב של קריאת התורה חל רק אחרי שהציבור כבר התאסף לתפילה, שעליהם הטילו חיוב לקרוז בתורה, ואם לא התאספו לתפילה אין חיוב קריאת התורה. וזה רואים בגמ', שחובת הציבור להתאסף בבית הכנסת ולקיים קריאת התורה, נאמר גם כאשר אין תפילה בציבור, שחיוב קריאת התורה עומד בפני עצמו.

ובצפנת פענח (הלכות תפילה פרק יב הלכה ה) הגדיר זאת, שאם יש ציבור, היחיד פטור מקריאה, אבל אם אין ציבור, מוטל החיוב על כל אחד ואחד, שיהיה עשרה אנשים לקריאת התורה. ואין הוכחה מכאן לחייב את היחיד בחובת הציבור.

בהליכות שלמה (חלק א מילואים סימן יז) כתב מתחילה להוכיח מהגמ', שיש חיוב על כל יחיד לשמוע קריאת התורה, ולכן למרות שלא התפלל בבית הכנסת מחמת מיתת הנשיא, מכל מקום צריך כל אחד לבוא לבית הכנסת לקריאת התורה. ושוב דחה את הראיה, שבאמת הקריאה היא חובת

ונחלקו הראשונים כאשר כבר יצא ידי חובתו, האם מותר לו ללמוד בלחש או לא.

4. בית האסורים

יחיד ורבים: מבואר **במרדכי** (ראש השנה סוף פרק ראשון רמז תש"י) ונפסק **בשו"ע** (סימן קלה סעיף יד) הנמצאים בבית האסורים, אין מביאים אצלם ספר תורה אפילו בראש השנה ויום הכיפורים, ומבאר **במשנ"ב** (ס"ק מז) ו**בביאור הלכה** (שם ד"ה אין מביאין) שהטעם בדברי **המרדכי** משום לזלזל בספר תורה, ולכן האיסור להביא לאנוס, נאמר רק ביחידים, שלא חל על היחיד מצות קריאת התורה בזמן שאינו יכול ללכת לבית הכנסת, אבל כשיש עשרה אנוסים שחל עליהם חובת קריאה, צריך להביא להם ספר תורה, וכפי שנוקט **האליה רבה** (לפי תירוץ אחד).

והוכיח הביאור הלכה כדבריו, מקושת **הפרי חדש** (סעיף יד) מדוע אוסרים להביא ספר תורה לבית האסורים משום לזלזל, הרי אין לו אפשרות להגיע לבית כנסת ואינו נחשב לזלזל בהבאת הספר תורה אליו, וכן נוקט **האור זרוע** הובא **בדרכי משה** שמוותר להביא ספר תורה לחולה משום שהוא אנוס. ובשיטת **המרדכי** יש ליישב, שיחיד שלא חל עליו החיוב נחשב לזלזל בכך שמביאים אליו את הספר תורה.

וביאר **ה"גר"ר שריאל רוזנברג שליט"א** (בהוראה לרבני הילכתא), בכוננת המשנ"ב והביאור הלכה, כאשר היחיד נמצא חוץ לבית הכנסת לא חל עליו חובה, כי החיוב מוטל על הציבור, ויש ליחיד מצוה לטרוח ללכת לבית הכנסת לשמוע, כמו שיש מצוה לטרוח וללכת לשמוע חזרת הש"ץ. אולם כאשר היחיד אנוס ואינו יכול להגיע לבית הכנסת לא שייך בו מצוה זו, ולכן לא מביאים אליו ספר תורה כשהוא בכלל ביחיד.

אבל כאשר היחיד נמצא בבית הכנסת בזמן קריאת התורה שיש שם עשרה שחיבים, חל החיוב על כלל היחידים שבבית הכנסת לשתוק ולשמוע את הקריאה. ולכן בבית האסורים כשיש מנין עשרה מביאים להם ספר תורה, כיון שיש להם חיוב.

5. הוראות למעשה ליחיד

חובת ציבור: מובא **בציץ אליעזר** (חלק יח סימן ה) שיטת **המשנה שכיר** (שו"ת חלק א סימן צ). **והחקרי לב** כפי שמובא בספר סמיכה לחיים, לנכדו **הגר"ח פלאגי** (חלק או"ח סימן ב) שקריאת התורה היא חובת הציבור, ואם הציבור קוראים את הקריאה של אותו יום, גם אם יש יחידים שלא שמעו, התקיימה התקנה, וליחיד יש רק את החיוב להשלים פרשיותיו עם הציבור שנים מקרא ואחד תרגום. וכן מוכיח

בשעת הקריאה: מבואר **בשו"ע** (סימן קמו סעיף ב), ו**במשנ"ב** (ס"ק ז, יד, טו, סימן רפה ס"ק יד), שאסור לדבר וללמוד בשעת קריאת התורה, אפילו אם כבר קרא שנים מקרא. ו**לפרי מגדים** (אשל אברהם ס"ק ג), וכן משמע **בביאור הגר"א** (ס"ק ד, ז), אסור אפילו אם כבר שמע קריאת התורה, ויש מתירים ללמוד בלחש. ובפרשת זכור ופרה שהם מדאורייתא לכו"ע אסור. והנכון למדקדק במעשיו, שבכל הפרשיות יכוין דעתו וידקדק לשמוע מפי הקורא מילה במילה. ולדעת **הפרי חדש והמגן אברהם בשם הש"ל"ה והגר"א** (מעשה רב אות קלא), מעיקר הדין אסור לעסוק בשום דבר, ויש חיוב על כל הציבור לשתוק ולשמוע כל תיבה ותיבה מפי הקורא מתוך הכתב.

והאר"ק **בביאור הלכה** (סימן קמו סעיף ב ד"ה והנכון). ו**בחפץ חיים** (עשין ז בהגהה), בחומר האיסור לחסר אפילו כמה מילים מהקריאה, שהוא עון פלילי וגדול עוונו מנשוא, שאפילו על היוצא באמצע הקריאה דורשת עליו **הגמ' (ברכות דף ח.נ.) את הפסוק (ישעיהו פרק א פסוק כח) וְעַבְדֵי ה' יִקְלוּ**, על אחת כמה וכמה אדם שעומד בבית הכנסת, וחिमוד השיחה בטלה והלשון הרע מעבירו מלשמוע דברי אלקים חיים.

על שיטת המתירים שואל **הביאור הלכה** (ד"ה ויש). מה הצד שמוותר ללמוד בלחש, אף שהוא לא מפריע לציבור, ולמרות שיש עשרה בלעדיו, הרי הוא מפסיד קריאת התורה, וכל איש ואיש מחויב בתקנת עזרא? וכתב **שהשבלי הלקט** (סימן לט) דוחה את שיטת המתירים מכח קושיא זו. ומתריך הביאור הלכה 'לולי דמסתפינא', שמדובר שכבר יצא ידי קריאת התורה, ובכל זאת אסור ללמוד בקול רם, שלא להפריע לשאר השומעים.

ומצדד, שזה גם ההסבר בדברי השו"ע, שמדבר רק באופן שהזכיר בתחילת הסעיף, שכבר השלים את הפרשה. אך מסיים שלא משמע כך מדברי השו"ע, שמחלק בין פרשת 'זכור' ו'פרה' לשאר פרשיות, ואם כבר שמע קריאת התורה, אין שום הבדל ביניהם.

העמק ברכה (קריאת התורה ג) מפרש את מחלוקת הראשונים, שהאוסרים ללמוד סוברים שקריאת התורה היא חובת יחיד, והמתירים ללמוד סוברים שהיא חובת ציבור.

מאידך לדעת הביאור הלכה, לכל הדעות קריאת התורה היא חובת ציבור, ובכל זאת מוטל על כל יחיד להיות חלק מהציבור, ולכן כאשר קוראים בבית כנסת, כל יחיד חייב לשמוע, ואסור ליחיד ללמוד כיון שהוא חלק מהציבור.

ולהיפטר מהקריאה. ומכל מקום יחיד הנמצא בקריאת התורה והחסיר כמה מילים, אינו חייב להשלים, כיון שחיוב של היחיד הוא לשמוע את עניני הפרשה. והוסיף, שלמרות שאין ליחיד חיוב עצמי, אם יש לו אפשרות להשלים טוב שילך להשלים (בתרגום מידישי: למה לא).

לדעת האור לציון (חלק ב סימן יט אות ה) אם החסיר כמה מילים, אינו צריך לחפש מנין אחר להשלים, ומכל מקום מידת חסידות להשלים.

לדעת הגרש"ז אויערבאך זצ"ל (הליכות שלמה תפילה פרק יב סעיפים א-1 ואורחות הלכה 7, חודש ניסן פרק י סעיף כב) קריאת התורה היא חובת הציבור, ואם הפסיד מילה אחת אינו צריך להשלים, ואם לא היה מנין בבית הכנסת בזמן קריאת התורה לא צריך להשלים. ובני חו"ל שמגיעים לארץ ומפסידים פרשה, אינם צריכים להשלים, ואם רוצים יכולים להשלים.

והביא שמועה בשם הגר"ח מבריסק, שהקריאה בשבת היא חובת יחיד, ואילו הקריאה בשני וחמישי היא חובת ציבור, ותמה שאין סברא לחלק ביניהם. והסיק, שלגבי הקריאה של שבת במנחה שיסוד התקנה היא משום יושבי קרנות, יתכן שחיובו רק אם התאספו הציבור. ומכל מקום, החמיר הגרש"ז על עצמו, וכאשר נפל למשכב ביום ה' האחרון לימי חייו, למרות חולשתו העצומה ואבריו שהיו כבדים עליו ביותר, התגבר ויצא להתפלל בבית הכנסת, ואף שמעיד

ונפל ארצה מיד כשעזרו לו לקום המשיך ללכת והשתתף בכל התפילה, וכאשר ביקשו ממנו לחוס על בריאות גופו ולשוב לביתו, השיב 'זמה יהא על קריאת התורה'.

ולדעת הגר"ג קרליץ זצ"ל (חוט שני נושאים שונים עמודים רכה-רכו) מי שחסר לו כמה מילים שלא שמע, אם יכול ללכת ולהשלים ישלים, ואם יש לו טירחה גדולה להשלים, יכול לסמוך על השיטות שזה חובת ציבור, וכיון שהיה חלק מהציבור שקיימו התקנה אין צריך לילך.

ולדעת הגר"ש אלישיב זצ"ל (ישא יוסף או"ח חלק ב סימן עג, יבקשו מפיהו הלכות תפילה חלק ד עמוד רעט שער לז פרק ב סעיף ו, עמוד רצב, אשרי האיש כה טו) קריאת התורה היא חובת ציבור ולא חובת יחיד, ולכן יחיד שהפסיד כמה מילים בקריאה, לא צריך לרדת למטה

הציץ אליעזר מדברי הראב"ן (סימן פח), והתרומת הדשן (סימן כד) והבנין שלמה (חלק א סימן לה), שהחיוב הוא רק על הציבור ולא על היחיד.

לשיטת החזו"א (דינים והנהגות פרק ו סעיף יח, ארחות רבינו חלק א עמוד קלו, הוספות עמוד ט), והגר"י קניבסקי זצ"ל והגר"ח קניבסקי זצ"ל (אלא עמוד סח), קריאת התורה היא חובת הציבור ולא חובת היחיד, ולכן מי שיושב בביתו אינו חייב לילך ולשמוע קריאת התורה, ולמרות זאת החזו"א והגר"י קניבסקי כשהתפללו ביחידות, היו טורחים ללכת אפילו מרחק רב בכדי לשמוע קריאת התורה.

עוד מובא על הגר"ח"ק (אלא עמוד טט), שפעם התנמנם ולא שמע חלק מן הקריאה, ולא טרח להשלים כיון שהקריאה היא חובת ציבור, ובכך שהאזין לחלק מהקריאה יצא ידי חובתו. ופעם אחרת קראו שתי פרשיות מחוברות והתנמנם הרבה והלך להשלים, וביאר שאם התנמנם הרבה כשיעור פרשה שלימה, נחשב כיושב בביתו, אפילו שהיה עם הציבור.

חובת יחיד: מאידך לדעת האגרות משה (אורח חיים

חלק ד סימן כג, סימן מ אות ה), יש חיוב על כל יחיד לשמוע את כל קריאת התורה, בלי להחסיר שום מילה, ובדיעבד אם חסר מילה אחת ופסוק אחד, בקריאה של שני וחמישי ומנחה של שבת, וכן בקריאה של ר"ח ויום טוב, אם שמע את מנין הקראים שצריך (ג' או ד' או ה'), ושמע שלושה פסוקים שלמים בכל עליה, יצא ולא צריך להשלים.

אבל בקריאה של שבת בבוקר, בנוסף לחיוב של שמיעת שבעה קראים, יש מנהג קבוע בכל העולם לגמור את התורה בכל שנה, ואם חסר לו בתורה פסוק שלם או חלקו שלא שמע מהבעל קורא, יחסר לו בקיום המנהג. ובעצם צריך להשלים, אלא שאין מטריחים את הציבור בשביל יחידים, ולכן אם אין מנין מה יעשה, אבל אם יש מנין שלא שמעו, צריכים להשלים אחרי התפילה את מה שהחסירו בקריאה בברכה. ומסיים, ואף שהם דברים פשוטים וברורים, לא ידועים להרבה אינשי.

תלוי אם היה בבית הכנסת: לדעת הג"ד ישראל יעקב פישר זצ"ל (הליכות אבן ישראל שבת חלק א עמוד קנה, בית מלא מדור שמועות הלכה חלק א) חיוב קריאת התורה מוטל על הציבור, ויחיד המתפלל לבדו אינו מחויב, אבל יחיד שכבר נמצא במנין החתייב בשמיעה ואינו יכול לצאת מבית הכנסת

הציבור קריאת התורה בשבת אחת, משלימים לשבת הבאה, וקוראים לפי הסדר את הפרשה הקודמת תחילה, ואח"כ את הפרשה של אותה שבת.

וביאר האור זרוע הובא בקצרה במשנ"ב, טעם השלמת פרשה קודמת על ידי הציבור, כי עיקר התקנה מימות משה רבינו לקרוא התורה בפרשיותיה, ולהשלימה בכל שנה ושנה כדי להשמייע לעם מצוות וחוקים, ולא הפסיד את הפרשה כאשר עברה השבת, שאין קבע בפרשיות לקרות פרשה זו בשבת זו.

וחדש **בעטרת זקנים** (על השו"ע סימן קלה סעיף א) שאם ביטלו באונס את קריאת התורה ביום שני, רשאים להשלים ביום שלישי את הקריאה של יום שני, ולהוציא ספר תורה ולברך, כדי שלא תבטל תקנת עזרא שלא ילכו שלשת ימים בלי תורה, אבל אם ביטלו את הקריאה של יום חמישי, אי אפשר להשלים, כי כבר הלכו שלושה ימים בלא תורה, ועבר זמנו בטל קרבנו.

ונחלק עליו **האליה רבה** (ס"ק ב) שמשלימים רק קריאת התורה של שבת, כי הקריאה תבטל לגמרי ולא יקראו אותה שוב, אבל בשני וחמישי וכן בשבת במנחה הרי קוראים את אותה הקריאה בשבת הבאה.

להלכה נוקט **הביאור הלכה** (ד"ה שבת) בשם **האחרונים** שדין ההשלמה הוא רק בשבת, אבל בשני וחמישי אין תשלומין ביום שלאחריו, ודלא כעטרת זקנים.

ונחלקו האחרונים ככוונת הרמ"א, שמשלימין לשבת הבאה, לדעת **השער אפרים** (שער ד סימן קלט), ויש מדייקים כך בלשון **המשנ"ב** (ס"ק ה), הרמ"א מדבר רק באופן שהיה מניין ולא קראו מחמת קטטה, אך אם לא היה מניין לא צריך להשלים.

מאידך לדעת **השבועות יעקב** (חלק ג או"ח סימן ו), כפי שהביא **בשו"ת בצל החכמה** (חלק א סימן סז אות יב), כוונת הרמ"א שבכל אופן צריך להשלים את קריאת התורה.

השלמת כמה פרשיות: ואם ביטלו כמה שבתות, משמע **בביאור הגר"א** שאין להשלים שתי פרשיות, וישלים רק את הפרשה האחרונה הסמוכה לזו, וכמו בתשלומין של תפילה, שאי אפשר להשלים יותר מתפילה אחת. מאידך לדעת **האליה רבה** צריך להשלים בציבור את כל הסדרות שבטלו. **ובמשנ"ב** (ס"ק ו) הביא את שתי הדעות ולא הכריע ביניהם.

והוסיף **המשנ"ב** (ס"ק ז), שאם בשבת הקודמת היו שתי פרשיות מחוברות, או שבשבת ההשלמה יש שתי פרשיות מחוברות, שנמצא שצריך לקרוא בה שלשה פרשיות, לדעת **הרמ"א מיניץ ועטרת זקנים** (על השו"ע סימן קלה), לא

לשטיבלאך לשמוע שוב. וכן יחיד שעולה מחו"ל לארץ ישראל, והפסיד שמיעת פרשה אחת אינו צריך להשלים, אולם הגרי"ש לעצמו נהג להחמיר להשלים.

והוסיף הגר"ש, במקום שאי אפשר לקיים שניהם, יש עדיפות ליחיד לשמוע קריאת התורה, מאשר להתפלל בציבור, שיוצא ידי חובתו גם כאשר יתפלל ביחידות.

מאידך לדעת **המנחת יצחק** (חלק ז סימן ו), תפילה בציבור עדיפה מקריאת התורה, כי אין על היחיד חיוב גמור לקרוא בתורה בציבור כמו בתפילה בציבור, ורק על הציבור יש חיוב גמור לקרוא בתורה, והוכיח כן מדברי **הביאור הלכה** שלגבי קריאת התורה אין חיוב על היחיד כשהוא אנוס, ואלו בתפילה בצבור מבואר **בשו"ע** (סימן צ סעיף ט) **ובמג"א** (שם) שגם באונס אם לא טריחא ליה מילתא יאסוף עשרה. אבל אם יכוון יותר טוב בביתו, יתפלל ביחידות, ויבוא לבית הכנסת לקריאת התורה.

כתב **בתשובות והנהגות** (כרך א סימן קמח, כרך ג סימן סה, כרך ה סימן נג) **שהאריז"ל** תקופה ארוכה התפלל עם הציבור ולא שמע קריאת התורה, מחמת שהיה בגלות ולא טילטל איתו את ספר התורה.

ונוקט בתשובות והנהגות, שהקריאה היא חובת ציבור, שבכל ציבור חייבים לקרוא בתורה כפי תקנת חז"ל, וציבור שאינם במקומם לא חייבים לטלטל ספר תורה איתם. ולגבי יחיד אין חיוב גמור כל כך, ומכל מקום כל אחד צריך להשתתף בקריאת התורה בציבור, כדי לזכות להשתתף במצווה. ואם הצטרף לציבור שקראו כדין, וחסר מעט ולא שמע הכל, קיים מצוה במה ששמע, ואין להטריחו יותר מידי להשלים מה שחסר, שקיים את יסוד התקנה בעצם הדבר שהצטרף לציבור שקוראים והיטה אזניו לשמוע הקריאה, ויכול להשלים אותה מיד גם בעל פה. ומכל מקום אם הולך להשלים מקיים בזה המצוה בשלימות.

ולדעת **הג"ר עמרם פריד שליט"א** (בהוראה לרביני הילכתא), להלכה חובת קריאת התורה היא חובת ציבור, ולכן יחיד שנאנס ולא שמע אינו צריך לשמוע, כמו שמבואר **ברמב"ן** (מלחמות, מגילה ג מדפי הרי"ף) וכפשטות **הגמ'** (סוכה דף נא:). ולגבי מניין הציבור, אם יש רוב מנין שלא שמעו, קוראים. ולמרות שמשמע מדברי **הטור** (סימן תקסו) שצריך דווקא עשרה חייבים, למעשה נוקטים כדברי **הר"ן** (המבואר בביאור הלכה סימן קמג) שמספיק רוב שלא שמעו.

6. השלמה שלא בזמנה

בוטל התמיד: כתב **האור זרוע** (חלק ב סימן מה) ונפסק **ברמ"א** (סימן קלה סעיף כב) **ובמשנ"ב** (ס"ק ח) אם ביטלו

בית כנסת, ואין סיבה שהציבור יחסיר קריאת התורה. אולם יש בה כדי ללמד על השלמה של יחיד, מתי אפשר להשלים ומתי לא.

ידוע שהרבה גדולי ישראל השלימו את הקריאה למפרע, כפי שהיה מעשה עם הגר"א (תוספת מעשה רב אות לד) שאחרי שיצא מבית האסורים קראו לפניו ארבע פרשיות שהחסיר כשהיה בבית האסורין.

ואפשר לבאר בשיטת הגר"א, שלכאורה יש כאן סתירה בדבריו, מצד אחד לדעת הגר"א (הובא לעיל) אי אפשר להשלים שתי פרשיות, ואיך מובא במעשה רב שהגר"א עצמו השלים שתי פרשיות, ובהכרח שלגבי קריאה מדין תשלומין אפשר להשלים רק בשבת הקרובה, ואי אפשר להשלים שתי פרשיות כמו שאי אפשר להשלים שתי תפילות, אבל יש עוד דין של השלמת קריאת התורה עם הציבור, וזה אפשר להחמיר ולשמוע את כל הפרשיות, והגר"א בדרגתו דדק והחמיר בדבר, אבל אינו חיוב גמור, ולכן בן חו"ל שהגיע לארץ אין לו חיוב להשלים, ורק יש לו מעלה להשלים.

וכן העיד המהר"מ שיק (א"ח סימן שלה) ששמע מהחתם סופר שרבו הנשר הגדול רבי נתן אדלר עשה כך הלכה למעשה והשלים ד' פרשיות.

וכן היה מעשה עם החזו"א (דיינים והנהגות פרק יב אות ז, ארחות רבינו חלק א עמוד קלו) כשהיה חולה ולא שמע ארבע פרשיות, וביקש בשבת שאחריה לקרוא מהיכן שהחסיר, וקראו לעולה הראשון את כל הארבע פרשיות שהחסיר.

וביאר הגר"א אליעזר שטרנפלד שליט"א (שיח הלכה חלק ג עמוד רלט), שדין השלמה לא נאמר עבור יחיד, ואסור להוציא ספר תורה לצורך קריאה של יחיד, ויוכל רק להוציא ספר תורה ולקרוא לבדו בלא שבעה עולים בכדי להשלים את הקריאה, ולכן סבר החזו"א שבזמן שמוציאים את הספר תורה בהיתר עבור הקריאה של פרשת השבוע, אפשר להוסיף עליו את הקריאה של השלמה, והכהן שעולה לתורה יקרא את כל השלמה עם העליה שחייב בה עד שני של פרשת השבוע.

משלימים בכלל, כי מצינו קריאת שתי פרשיות בשבת אחת בפרשיות מחוברות, אבל לא מצינו קריאת שלשה פרשיות בשבת אחת. ואין להשלים רק פרשה אחת, שאין תקנה לחצאין. מאידך לדעת הגהת מנהגים ואליה רבה ומגן גבורים וערוך השולחן (סימן קלה ס"ק ו), לעולם צריך להשלים מה שביטלו משבת שעברה.

רק באותו חומש: כתב המשנ"ב (ס"ק ז) בשם תשובת מהר"ם מיינץ (סימן פה) הביאו בכנסת הגדולה שאם הפסידו קריאת התורה בסוף חומש, אי אפשר להשלים בשבת הבאה, כי אין לקרוא בשבת אחת בשני חומשים, כי צריך לעשות הפסק של ארבע שורות בין ספר לספר, ועוד שהרי כל הקהל צריך לומר 'חזק' שהוא כמו 'הדרן עלך' בסיום מסכת.

גם בחומש אחר: מאידך מביא המשנ"ב, שנחלק בעיקרי הד"ט בשם תשובת דבר משה שלעולם משלימין, וכתב

בשולחן עצי שטים, הקורא בשני חומשים באותה שבת, לא הפסיד ואין למחות בידו.

וכן דעת הפרי מגדים (סימן קמד ס"ק א), והדבר משה (סימן ג) והערוך השולחן (סימן קלה ס"ק ו) והבית דוד (סימן קט) והחיד"א (חיים) שאל חלק ב סימן טז, לדוד אמת סימן ט סעיף ב) וכף החיים (שם אות ה), והגרמ"מ קרפ שליט"א (הלכות יום ביום הלכות תפילה פרק ד),

שאפשר להשלים גם מחומש לחומש. והוסיף הכף החיים, שהעולה הראשון יקרא את כל הפרשה הראשונה, והעולה השני יתחיל את הפרשה הבאה, כי אין נכון שיקרא אדם אחד בשתי חומשים.

כתב בשערי אפרים הובא במשנ"ב (סימן קלה ס"ק ז) שאם ביטלו את הקריאה בבית כנסת אחד, ורוב הציבור בבית הכנסת שמעו קריאת התורה בבית כנסת אחר, לא צריך להשלים בשבוע הבא את הקריאה של השבוע. אבל אם רוב הציבור לא שמעו כלל, למרות שיש בתי כנסת אחרים שקראו כדיו, צריכים להשלים את הקריאה.

7. השלמת פרשיות שלמות

מנהג גדולי ישראל: כאמור, בדברי הפוסקים הקדמונים, מצינו דיונים רבים לגבי השלמה של ציבור, ובזמננו כמעט שאינו נוגע למעשה, כי כיום ברוך ד' מצוי ספרי תורה בכל

גדר חובת היחיד

מפורסם שיטת הגר"ח מבריסק זצ"ל (קובץ זכרון ויטע אשל עמוד תרכה, ובגיליון הקודם הובא בהרחבה) שקריאת התורה היא חובת היחיד לחזר על מגין של קריאת התורה, שאי אפשר לקיים מצוה זו אלא בעשרה, ותמיד היה מדקדק מאוד לשמוע קריאת התורה, ולפעמים היה אוסף מגין במיוחד לקריאת התורה. והחמיר הגר"ח שיהיו בבית הכנסת עשרה שלא שמעו עדיין קריאת התורה, ולא הסתפק ברוב שלא שמעו.

ונחלק על מחותנו הגר"א אליהו הלוי פיינשטיין זצ"ל מפרו"ני מחבר ספר 'הליכות אליהו' שהיה סבור שאינה אלא חובת ציבור, ולא צריך לחזר אחר קריאת התורה כשאין ציבור לפניו. ויש בזה כמה סיפורים נפלאים על הנהגת הגר"ח.

סיפר הגר"ר ישראל איסר שפירא זצ"ל (עובדות והנהגות לבית בריסק חלק ג עמוד רעז), על הגר"ח מבריסק זצ"ל (תמונה שמאלית) ששהה במינסק עם חמיו הגר"ר רפאל שפירא מוולאז'ין זצ"ל (תמונה ימנית), ופעם אחת ירד הגר"ח לרחובה של עיר, כדי לאסוף מגין אנשים לשמוע קריאת התורה בציבור, ואילו חמיו הרב מוולאז'ין לא טרח לרדת ולהצטרף למגין שנאסף לקריאת התורה, ומשנשאל על כך הסביר שהתקנה של עזרא לקרוא בתורה בשני וחמישי, לא היתה תקנה המחייבת כל יחיד לשמוע קריאת התורה, אלא שכל ציבור מחוייבים לשמוע קריאת התורה, אבל אם אין ציבור, אין שום חיוב על היחיד לשמוע קריאת התורה. ויש שהוסיפו בשמו שטיחיה יתירה זו היא בגדר 'ביטול תורה'.

עוד מובא שסיפר הגר"ח מבריסק זצ"ל (עובדות והנהגות לבית בריסק חלק ד עמוד שטו) על אביו הגר"ח, שפעם היה צריך לנסוע בדחיפות לעיר מסויימת ביום שני בשבוע, ונסע לשם כך ברכבת לפני שמע קריאת התורה באותו יום, ובאמצע הנסיעה בשעת אחר הצהריים, פתאום הרכבת עצרה באיזו עיירה קטנה, למרות שאף פעם היא לא עוצרת שם, וכל הנוסעים ירדו מהרכבת.

אמר הגר"ח למלוהו, יש כאן סימן מן השמים ללכת לחפש בית כנסת לקריאת התורה, ואכן מצאו בית כנסת ישן שהיו בו שמונה חייטים, וכשנשאלו אם שמעו כבר קריאת התורה השיבו שכאן בעיירה יש תפילה בציבור וקריאת התורה רק בשבת, תכף הוציאו הנוכחים ספר תורה וקראו בתורה במגין.

לאחר קריאת התורה, שאל הגר"ח את החייטים, האם מצוי שעוצרות רכבות בעיירה, שכן הרכבת אשר בה הגיע הגר"ח כבר נסעה לדרכה, והשיבו שכמעט שום רכבת לא עוצרת כאן, אך למרבה הפלא כאשר הגיע הגר"ח לתחנת הרכבת והמתין זמן מה, הגיעה הרכבת הבאה שיצאה מבריסק, ועצרה בתחנה זו באופן יוצא דופן, וכך המשיך הגר"ח בנסיעתו.

וכן מסופר על הגרמ"ד הלוי סולובייצ'יק זצ"ל (עדות תלמידו לרבני הילכתא) כאשר השתחרר מבית החולים ערב חנוכה תש"פ, קראו לפניו את כל שלושת הפרשיות כאחד, וישלח וישב מקץ.

אין חיוב: והשיב הגרש"ז אויערבאך זצ"ל (הליכות שלמה ניסן פרק י ארחות הלכה 90) לשואלים שרק הגר"א בדרגתו החמיר על עצמו, אבל ההוראה לציבור שלא ישלימו קריאה שלא שמעו, והוסיף ואמר וכי מעלה אתה בדעתך שהגן בדרגתו של רבנו הגר"א, לנהוג בכל הנהגותיו.

וכן נקט הגרש"ז אויערבאך זצ"ל שכן חו"ל שמגיע לארץ ישראל והחסיר פרשה, לא מחוייב מעיקר הדין להשלים. ולדעת הגר"ש אלישיב זצ"ל עדיף להשלים אבל אינו מחוייב. ובדעת הגר"מ פיינשטיין זצ"ל יש אומרים משמו שצריך להשלים, ויש חולקים (יום טוב שני כהלכתו פרק ט סעיף יד).

ברכת מזל טוב לידיד הילכתא

האברך המופלג הר"ד שמואל יאיר סירוטה שליט"א לרגל שמחת הולדת בנו יוסף חיים שיחי' בשעה טובה ומוצלחת יהי רצון שזיכה לרוות ממנו ומכל צאצאיו רוב נחת דקדושה דורות ישרים מבורכים געזונט פרנסה נחת אמן

ברכת מזל טוב לידיד הילכתא

האברך המופלג הר"ד שניאור רבינוביץ שליט"א לרגל שמחת הולדת בנו אברהם שיחי' בשעה טובה ומוצלחת יהי רצון שזיכה לרוות ממנו ומכל צאצאיו רוב נחת דקדושה דורות ישרים מבורכים געזונט פרנסה נחת אמן

משיב כהלכה

**הפרס השבועי 100 שקל מזומן
הזוכה בפרס גיליון 468 בסך 100 שקל מזומן
האברך החשוב הר"ד יצחק פסח קלצקין שליט"א
כולל סאטמר ירושלים**

**שאלה: בשעת קריאת התורה וברכותיה,
האם הציבור צריכים לעמוד, ומדוע?**

ביאור ומקורות: האם העמידה היא חובה או רשות או איסור? ומה הדין בסמיכה? במקום שכל הקהל יושבים האם רשאי לעמוד?

גמ' (מגילה דף כא. סוטה דף לט.), **טור בית יוסף שו"ע ומשנ"ב** (סימן קמא סעיף א, סימן קמו סעיף ד), **פמ"ג** (סימן קמו משבצות זהב ס"ק א), **רמ"ע מפאנו** (שו"ת סימן צא), **קול אליהו** (שו"ת סימן ה), **אמרי בינה** (סימן ג), **שדה חמד** (פאת השדה כללים מערכת הבי"ת סימן כט), **בצל החכמה** (חלק ה סימן א), **הליכות אבן ישראל** (שבת חלק א עמוד קנח), **הליכות שלמה** (תפילה עמוד קנ דבר הלכה ל).

במדור זה מופיעה שאלה בנושא הגיליון הבא, כל השולח תשובה נכונה, בצירוף פרטי המשיב (שם, טלפון, מקום לימוד), יכול לזכות בפרס. בחירת הזוכה על דעת רבני הילכתא ולפי החלטתם הבלעדית. התשובות המובחרות יושלו במידת האפשר בגיליון הקרוב.

- ניתן להגיש תשובות באחת מהאפשרויות הבאות.
- קו 'הילכתא' טלפון 02-5377085 שלוחה 4
- עמודות 'נדרים פלוס' לקהילות, קופת 'הילכתא' - 'עומק הפשוט'
- חדר 'קול הלשון', ישיבת מיר ירושלים, תיבת 'הילכתא'
- בפקס מספר 6507823-1532
- במייל 5047867@gmail.com

לעילוי נשמת

הר"ר אריה אלטר מרדכי בן ישעי' ז"ל
נלב' ע"כ שבט תש"ע ת.נ.צ.ב.ה.

דינים העולים

א. תקנת הקריאה: קריאת התורה היא רק בעשרה. צריך שיהיה לפחות רוב עשרה שחייבים, ואין קוראים בברכה עבור יחיד שחייב. קריאת התורה היא חובת ציבור, ואפילו כשאין תפילה בציבור צריכים הציבור להתאסף לקריאת התורה.

ב. דיני הקריאה: בשעת הקריאה יש חיוב על כל הנוכחים לשמוע את כל הקריאה, שלא יחסר לו אפילו תיבה אחת שלא שמע, ואסור לצאת באמצע הקריאה, ואסור ללמוד או לדבר בשעת קריאת התורה. ויש מתירים ללמוד בלחש, אבל בקריאות דאורייתא 'זכור' 'פרה' 'כלל' הדעות אסור ללמוד, ונכון לעשות כן בכל הפרשיות.

ג. מתפלל ביחידות: אדם שמתפלל ביחידות, נחלקו פוסקי זמננו האם מחויב ללכת לבית הכנסת לשמוע קריאת התורה בציבור, ויש שכתבו שאינו מחויב אבל ראוי ללכת לבית הכנסת.

ד. השלמות יחיד: יחיד שלא שמע קריאת התורה, או שדילג בשמיעת פסוק אחד או תיבה אחת, אינו מחויב להשלים. ויש אומרים שאם בקלות יכול להשלים, יחזור וישמע. ויש כמה שיטות בענין, כפי שהתבאר בתוך הגיליון.

ה. השלמות ציבור: ציבור שלא קראו בתורה בשבת ישלימו את הקריאה בשבת הבאה, לפני קריאת הפרשה של אותה שבת. אם רוב הציבור לא קראו, ישלימו. אם מיעוט הציבור לא קראו, לא ישלימו.

ו. אתר זמנת: בן חו"ל שהגיע לארץ ישראל, והפסיד שמיעת פרשה אחת אינו חייב להשלים, ואם רוצה רשאי להשלים. החסרי באונס כמה פרשיות אינו חייב להשלים, ונהגו גדולי עולם להשלים אפילו כמה פרשות שהחסירו באונס.

ז. בית הסוהר: יחידים שנמצאים בכלא, אין מביאים להם ספר תורה לקרוא, אבל כשיש עשרה ככלא מביאים להם ספר תורה לקרוא. ויש מתירים להביא גם ליחידים.

נושא הגיליון הבא:

'עמידה בקריאת התורה'

טלו חלק בזיכוי הרבים העצום, והשתתפו בהוצאות הגיליון הבא

הגיליון נועד לעורר את לב הלומדים, נא לא לסמוך על הדברים הלכה למעשה בלי לעיין במקורות

ברכת מזל טוב לחבר מערכת הילכתא הג"ר יוסף שלמה בייפוס שליט"א לרגל שמחת הולדת נכרתו בת לבנו הג"ר פינחס שליט"א נציג הילכתא באחיסמך, יהי רצון שזיכרו הוריה לגדלה לתורה ולחופה ולמעשים טובים, ולרוות ממנה ומכל צאצאיה רוב נחת וקרובה, אמן.

הילכתא

לדעת לחיות כהלכה

גיליון שבועי עומק הפשוט
שיעורים יומי עיון
בית הוראה טלפוני
בירורי הלכה אקטואליים
קו מידע הלכתי
חוברות הדרכה

מכון הילכתא

מענה אנושי: 02-5350-535 פקס: 02-6507-823

קבלת הגיליון במייל: 5047867@gmail.com

קו מידע הלכתי

02-5377-085

ניתן להאזין לשיעורים, הודעות, עדכונים, רישום להגרלות, ועוד...